

7251 SAYILI KANUN'LA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERDEN SONRA İLK DERECE HUKUK MAHKEMELERİNDE TANIK LİSTESİNİN SUNULMA ZAMANINA İLİŞKİN UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ^(*)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Ece ACAR^(**)

ÖZET

Medenî usûl hukuku uygulamasındaki güncel problemlerden biri, yargılama sırasında tanık listesinin sunulması gereken zamana dair ilk derece mahkemelerinin birbirinden farklı kararlar veriyor olmalarıdır. Özellikle 28 Temmuz 2020 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda getirmiş olduğu değişikliklerden sonra, belge niteliğindeki delillerin mahkemeye sunulma anına ilişkin yeni düzenlemenin farklı yorumlandığı ve yargılama sürecinin başında taraflardan tanık listelerini sunmalarının istendiği görülmektedir. Oysa tanık deliline yargılama sürecinin başında dayanılmalıdır, ancak yargılama sürecinin başında taraflardan tanık listesi sunmalarının beklenmesi yerinde değildir. Zira taraflardan ancak mahkeme tarafından ilgili uyuşmazlığın tanıkla ispatının mümkün olduğunun tespit edilmesinden ve tanık dinlenilmesine karar verilmesinden sonra tanık listelerini sunmaları beklenebilir. Bu hususların ise ön inceleme aşamasından önce belirlenebilmesi mümkün değildir. Çalışmamızda ilk olarak tanık deliline ve tanık listesinin sunulmasına dair genel esaslara değinilecek, sonrasında ise tanık listesinin sunulma zamanına dair öğretideki görüşler ve konuyla ilgili Yargıtay kararları eşliğinde tanık listesinin yargılama sürecinin başında sunulmasının istenmesinin hukuken yerinde olmadığına dair görüşümüzün gerekçeleri ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Tanık, Tanık Listesi, Tanık Listesi Sunulması, Tanık Listesi Sunulma Zamanı, Delillerin Sunulması.

^(*) DOI: 10.33432/ybuhukuk.1573261 - Geliş Tarihi: 24.10.2024 - Kabul Tarihi: 22.11.2024.

^(**) Özyeğin Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul - Türkiye,

E-posta: ece.acar@ozyegin.edu.tr; Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-4529-5434>.

THE APPLICATION AND EVALUATION OF THE SUBMISSION TIME OF WITNESS LISTS IN FIRST INSTANCE COURTS AFTER THE AMENDMENTS MADE BY LAW NO. 7251

ABSTRACT

One of the current problems in the practice of civil procedure law is the fact that first-instance courts issue differing rulings regarding the time by which the witness list must be submitted during the trial. Especially following the amendments introduced to the Code of Civil Procedure No. 6100 by the Law No. 7251 on Amending the Code of Civil Procedure and Certain Codes, published in the Official Gazette on July 28, 2020, it has been observed that the new regulation concerning the timing of the submission of documentary evidence is interpreted differently. Consequently, parties are being asked to submit their witness lists at the beginning of the trial process. However, while the reliance on witness evidence must occur at the beginning of the trial process, it is inappropriate to expect parties to submit their witness lists at this stage. This is because it should only be after the court determines that the relevant dispute can be proven with witness evidence and decides to hear witnesses that the parties can be expected to submit their witness lists. Such determinations, however, cannot be made before the preliminary examination phase. In our study, we will first discuss the general principles regarding witness evidence and the submission of witness lists. Then, through an examination of opinions in doctrine and the relevant rulings of the Court of Cassation on the timing of the submission of witness lists, we will present the reasoning behind our view that requiring the submission of witness lists at the beginning of the trial process is legally unfounded.

Keywords

Witness, Witness List, Submission of Witness List, Time for Submitting Witness List, Submission of Evidence.

GİRİŞ

Medeni usûl hukukuna dair uygulamada karşılaşılan güncel problemlerden biri, yargılama sürecinin başında taraflardan tanık listesi sunulmasının beklenmesi ve bu beklentinin hukuken yerinde olup olmadığıdır. Özellikle 22.07.2020 tarihinde kabul edilen 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda getirmiş olduğu değişikliklerden sonra, ilk derece mahkemelerince, taraflardan, yargılama sürecinin başında tanık listesi sunulmasının istenmesi yönünde kararlar verildiği görülmektedir.

Bu çalışmada tanık listesi, tanık listesinin sunulması, 7251 sayılı Kanun ile delillerin sunulması süresine dair yapılan değişiklik ve bu değişikliğin sonuçları incelendikten sonra, tanık listesinin sunulması zamanına dair uygulamada yaşanan tereddütlerin giderilmesi amacıyla, tanık listesi sunulması zamanına dair mevzuat, öğretideki görüşler ve Yargıtay kararları kapsamında değerlendirmede bulunulacaktır.

I. TANIK LİSTESİ

A. GENEL OLARAK TANIK DELİLİ

Tanık kısaca, davayla ilgili çekişmeli vakıalara dair bilgisini mahkemeye aktaran taraflar dışındaki üçüncü bir kişi olarak tanımlanabilir¹. Tanık delili, tak-

¹ **Rauscher, Thomas/Krüger, Wolfgang** (2022) Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, 6. Auflage, München, Verlag C. H. Beck., §373, Rn. 1; **Saenger, Ingo** (2023) Zivilprozessordnung, 10. Auflage, Baden-Baden, Nomos Verlag. §373, Rn. 1, 2; **Wolf, Christian/Zeibig, Nicola** (2015) Evidence in Civil Law-Germany, Maribor, Lex Localis, s. 27; **Kuru, Baki** (2020) Medeni Usul Hukuku El Kitabı, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 757; **Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet** (2024) Medeni Usûl Hukuku Ders Kitabı, 12. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 415; **Pekcanitez, Hakan** (2017) Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, C: III, 15. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 1887; **Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayyaz, Sema/Hanağası, Emel** (2023), Medeni Usul Hukuku, 9. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi. s. 481; **Tanrıver, Süha** (2020) Medeni Usûl Hukuku Cilt I, 3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 882; **Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin** (2023) Medeni Usûl Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 519; **Ertarhan, Mesut** (2005) Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 281-282;

diri delillerdendir. Tanık deliline dair düzenlemeler asıl olarak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "İspat ve Deliller" başlıklı dördüncü kısmının dördüncü bölümünde 240 ilâ 265. maddeler arasında yer almaktadır. Bu bölüm dışında da muhtelif maddelerde tanık delili hakkında düzenlemeler bulunmaktadır².

Tanık delili, hukuk yargılamasında tarafların en sık başvurduğu delillerdendir³. Öyle ki, uygulamada en sık kullanılan kesin delilin senet olması nedeniyle kesin delillerle ispat kuralına "senetle ispat kuralı" denildiği gibi, en sık başvuru takdiri delilin tanık olmasından dolayı senetle ispat zorunluluğuna "tanıkla ispat yasağı" da denilmektedir⁴.

Tanık, mahkemeye görüşünü değil, yalnızca gördüklerini ve duyduklarını aktarır⁵. Davada taraf olan kişiler tanık olarak gösterilemez (HMK m. 240, f. 1). Hâkim, tarafların gösterdikleri tanıklardan bir kısmının tanıklığı ile ispat edil-

Akil, Cenk (2020) "Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukukunda Tanık Listesi", TBB Dergisi, S. 149, s 154, dn. 1; **Gündoğdu, Süleyman Burak** (2021) Medeni Yargıda Usul Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi'nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 313.

² Örneğin, HMK m. 200, m. 201, m. 202 ve m. 203'te senetle ispat zorunluluğunun bulunduğu hâllerde tanık deliline nasıl dayanılabileceği hususunda düzenlemeler yer almaktadır.

³ **Ertarhan**, s. 50, 52, 275; **Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol** (2023) Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 305; **Akil**, s. 154; **Turan, Mehmet** (2022) "Tanık Listesi Sunulması" TAAD, S. 49, s. 291; Alman hukukunda da tanık delili uygulamada en çok başvuru delillerdendir (**Rauscher/Krüger**, §373, Rn. 1; **Saenger**, §373, Rn. 1, 2; **Wolf/Zeibig**, s. 27).

⁴ "... Senetle ispat zorunluluğu yerine aslında "kesin delille ispat zorunluluğu" denilmesi daha doğrudur. Ancak, senet kesin delillerin en önemlisi olduğundan, bu "senetle ispat zorunluluğu" olarak ifade edilmektedir. Fakat, senetle ispat zorunluluğu hakkındaki açıklamaların, diğer kesin deliler için de geçerli olduğunu belirtmek gerekir. Senetle ispat zorunluluğu "tanıkla ispat yasağı" olarak da ifade edilir. Bunun da aslında "takdiri delille ispat yasağı" olması gerekir. Fakat tanık en çok başvuru önemli bir takdiri delil olduğundan buna "tanıkla ispat yasağı" denilmektedir. Tanıkla ispatı yasak (kesin delille ispatı zorunlu) olan bir hukuki işlem, diğer takdiri delillerle de ispat edilemez. Senet (kesin delil) ile ispat zorunluluğuna ilişkin kanun hükümleri başka bir deyimle tanıkla ispat yasağı, kamu düzeni düşüncesiyle kanuna konulmuş değildir. Bu nedenle, bunun hilafına sözleşme (delil sözleşmesi) yapılabilir...", YHGK, E. 2021/981, K. 2022/1945, T. 28.12.2022 (Lexpera).

⁵ **Pekcanitez/Atalay/Özkes**, (2024), s. 415; **Pekcanitez**, s. 1887; **Wolf/Zeibig**, s. 27; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 519. İsviçre hukukunda da bu husus, taraf olmayan kişinin, doğrudan algıladığı olaylar hakkında tanıklık edebileceği şeklinde düzenlenmiştir (Sch. ZPO Art. 169).

mek istenen husus hakkında yeter derecede bilgi edindiğine kanaat getirirse, geri kalanların dinlenilmemesine karar verebilir (HMK m. 241)⁶. Bu durumda hâkim, geri kalan tanıkların dinlenilmemesi gerekçelerine kararında yer vermelidir⁷. Bu düzenleme ile yargılamanın hızlandırılması amaçlanmıştır⁸. Bunun yanı sıra, taraflarca getirilme ilkesinin geçerli olduğu davalarda taraflar da göstermiş oldukları tanıkların dinlenilmesinden vazgeçebilirler⁹.

⁶ Hâkim eğer gerekli görürse, tanığın sözlü olarak dinlenmesi yerine, tanığa soru kâğıdı gönderilmesine de karar verebilir. Tanık tarafından verilen yazılı cevapların yetersiz olması hâlinde ise hâkim tanığı dinlemek üzere davet edebilir (HMK m. 246). Tanığa soru kâğıdı gönderilmesi hususunda detaylı bilgi için bkz. **Akkan, Mine** (2015) “Medeni Usûl Hukukunda Tanığa Soru Kâğıdı Gönderilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, ss. 555-609; **Öztek, Selçuk** (2008) “Tanık, Bilirkişi İncelemesi, Keşif ve Uzman Görüşü” Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın Getirdiği Yenilikler ve Bu Yeniliklerin Değerlendirilmesi, İstanbul Barosu Yayınları, s 179-180.

⁷ **Akcan, Recep** (2012) “Tanıklardan Bir Kısımının Dinlenilmesi ile Karar Verilmesi”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 2, ss. 152, 161; “... Tanık listesinde gösterilecek olan tanık sayısı hakkında herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Taraf, istediği sayıda tanığın dinlenilmesini talep edebilir. Kural bu olmakla birlikte hâkim gösterilen tanıkların tamamının dinlenilmesine gerek olmadığı veya bu hususun davayı uzatma amacıyla yapıldığı sonucuna varırsa, gerekçeli kararında belirtmek şartıyla bütün tanıkları dinlemeyebilir. Bu konuya işaret eden ve yine 6100 sayılı HMK'nın getirdiği bir yenilik olarak karşımıza çıkan 241. madde “Mahkeme, gösterilen tanıklardan bir kısmının tanıklığı ile ispat edilmek istenen husus hakkında yeter derecede bilgi edindiği takdirde, geri kalanların dinlenilmemesine karar verebilir” düzenlemesini içermektedir. Anılan maddenin gerekçesinde; davayı uzatma niyetiyle hareket etmek isteyen tarafın bu konudaki çabalarını önleme yolunda, mahkemeye tanınmış bir imkânı ifade etmektedir. HMK'nın 240/2. maddesiyle tanıkların hangi vakıa hakkında dinleneceklerini açıklama görevinin tanığı gösteren tarafa ait olduğu da dikkate alınarak, bu bağlamda, tanık listesinde gösterilen tanıklardan bir kısmının dinlenilmesiyle ispat edilmek istenen husus hakkında yeterli derecede sonuç alınmış ise diğer tanıkların dinlenilmemesine karar verilebilecektir...”, YHGK., E. 2017/1902 K. 2019/1348 T. 12.12.2019 (Lexpera).

⁸ “... Yasal düzenlemede kanun koyucu hakimın yeter derece de bilgi edindiği kanaatine varması halinde dinlenmeyen tanıkların dinlenilmesine vazgeçebileceğini belirtmiştir. Yasa koyucu bu maddeyi düzenlerken sadece hakimın davaya konu olan olay hakkında yeterince bilgi edinmesi şartını aramıştır. Tanıklar yönünden sayısal olarak bir düzenleme getirilmediği gibi tanıkların dinlenip dinlenilmemesi hususunda tarafların iyi niyet ya da kötü niyetli olup olmamalarını da değerlendirme konusu yapmamıştır. H.M.K. 241 maddesindeki düzenleme ile yargılamanın hızlandırılması amaçlanmıştır...”, YHGK, E. 2014/10, K. 2015/152., T. 10.06.2015 (Lexpera).

⁹ **Köroğlu, Anıl/Tahiroğlu, Fatih** (2020) “Medeni Usul Hukukunda Tanık Delilinden Vazgeçme”, TAÜHFD, S. 2 (1), s. 226. Tanık delilinden vazgeçilebilmesi için karşı tarafın rızası

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun dava dilekçesinin içeriğini düzenleyen 119. maddesi uyarınca iddia edilen her bir vakianın hangi delillerle ispat edileceği dava dilekçesinde yer alması gereken unsurlardandır¹⁰. Dolayısıyla tanık deliline dayanmak isteyen davacının dilekçesinde buna yer vermesi gerekmektedir. Davalı bakımından da bu husus cevap dilekçesinde yer alması gereken unsurlardandır¹¹. Zira Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun cevap dilekçesinin içeriği kenar başlıklı 129. maddesinde, “savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen her bir vakianın hangi delillerle ispat edileceği”, cevap dilekçesinde bulunması gereken unsurlar arasında sayılmıştır. İki düzenleme bakımından da dilekçelerde yer alması gereken unsur tanıklar bakımından yalnızca tarafların tanık deliline dayanmış olmasıdır¹². Aşağıda ayrıca açıklanacağı üzere¹³, ‘tanık listesinin sunulması’ bu maddeler kapsamında aranan bir unsur değildir.

B. TANIK LİSTESİ

Tanık listesi, tarafın tanık dinletmek istediği vakıa, dinlenilmesi istenen tanıkların adı, soyadı ve dinlenilmesi istenen tanıkların tebliğe elverişli adreslerini içeren listedir¹⁴. Tanık listesinin mutlaka ayrı bir liste hâlinde mahkemeye sunulmasına gerek olmayıp taraflarca dilekçeler teatisi aşamasında verilen dilekçe-

aranmaktadır zira HMK'nin 196. maddesi uyarınca delil gösteren tarafın karşı tarafın açık izni olmadıkça o delile dayanmaktan vazgeçmesi mümkün değildir (Tutumlu, Mehmet Akif (2018) “Tanığın Dinlenilmesinden Vazgeçme Karşı Tarafın İznine Bağlı Mıdır?” Terazi Hukuk Dergisi, S. 146, s. 142 vd.; Köroğlu/Tahiroğlu, s. 233 vd.).

¹⁰ HMK m. 129'da yer alan bu düzenleme, İsviçre hukukundaki düzenlemeye paraleldir. İsviçre Medeni Usûl Kanunu'nda da iddia edilen vakıalara ilişkin her bir delilin belirtilmesi, dava dilekçesinin içeriğinde yer alacak unsurlar arasında sayılmıştır (Sch. ZPO Art. 221).

¹¹ Bu düzenlememiz de İsviçre hukukundaki düzenlemeye paraleldir. İsviçre Medeni Usûl Kanunu'nda Davalının, cevap dilekçesinde savunmasını dayandıracığı delilleri sunması, cevap dilekçesinin içeriğinde yer alacak unsurlar arasında sayılmıştır (Sch. ZPO Art. 222).

¹² Erdömez, Güray (2013) “Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı”, İstanbul Barosu Dergisi, S. 5, s. 25; Akil, s. 154.

¹³ Bkz. aşa. II, A.

¹⁴ “... Tanık deliline ancak davanın tarafları başvurabilecekleri için, davada tanık gösteren taraf, tanık dinletmek istediği vakıa ile dinlenilmesi istenen tanıkların ad ve soyadları ile tebliğe elverişli adreslerini bir liste hâlinde mahkemeye sunmak zorundadır. Buna tanık listesi denir...”, YHGK., E. 2021/57, K. 2022/1721, T. 13.12.2022 (Lexpera).

lerde de tanık listesine yer verilebilir¹⁵. Ancak tanık listesi dilekçeler teatisi aşamasında tarafların sundukları dilekçelerde yer almamışsa, bu durumda ayrı bir dilekçe ile mahkemeye sunulmalıdır¹⁶.

Tanık listesinde dinlenilmesi istenen tanıkların adresleri gösterilmemiş veya tanıklar gösterilen adreste bulunamamışsa, ilgili tarafa adres göstermesi için işin niteliğine uygun kesin süre verilir. Verilen kesin süre içinde taraf adres göstermezse ya da tarafın gösterdiği yeni adres de doğru adres değilse, söz konusu tanığın dinlenilmesinden vazgeçilmiş sayılır (HMK m. 240, f. 3).

II. TANIK LİSTESİNİN SUNULMASI ZAMANI

A. 7251 SAYILI KANUN İLE HUKUK MUHADEMELERİ KANUNU'NDAKİ DELİL SUNMA SÜRESİNİN BAŞLANGICINA DAİR DÜZENLEMEDE YAPILAN DEĞİŞİKLİK

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 119, f. 1, f bendi uyarınca, iddia edilen her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceği, dava dilekçesinde açıkça yer almalıdır. Bu kapsamda davacı yalnız genel ifadelerle hangi delillere dayandığını belirtmekle yetinmemeli, dayandığı delillerin dilekçeden anlaşılması mümkün olmalıdır¹⁷. Bu gereklilik, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 194'te düzenlenmiş bulunan somutlaştırma yükünün de bir sonucudur. Zira "Somutlaştırma yükü ve delillerin gösterilmesi" kenar başlığını taşıyan Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 194, tarafların dayandıkları vakıaları ispata elverişli şekilde somutlaştırma yükümlülüğü altında oldukları düzenlemesini içermektedir. Yine aynı maddede tarafların ayrıca dayandıkları delilleri ve hangi delilin hangi vakıanın ispatı için gösterildiğini de açıkça belirtmek zorunda oldukları düzenlemesi yer almaktadır. Davacı, hangi delilin hangi vakıanın ispatı için gösterildiğini somutlaştırmazsa, hâkim tarafından kendisine ön inceleme aşamasında kesin süre verilmelidir¹⁸.

¹⁵ Akil, s. 156-157.

¹⁶ Pekcanitez, s. 1929; Akcan, s. 157.

¹⁷ Pekcanitez, s. 1138; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 482.

¹⁸ Pekcanitez, s. 1138.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Ön inceleme duruşmasına davet" kenar başlıklı 139. maddesinin 1. fıkrasında 2020 yılında 7251 sayılı Kanun'un 13. maddesi ile değişiklik yapılmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 139'un 7251 sayılı Kanun ile değişen birinci fıkrası uyarınca, mahkeme, dilekçelerin karşılıklı verilmesinden ve 137 ve 138. maddelerde belirtilen incelemeyi tamamladıktan sonra, ön inceleme için bir duruşma günü tespit eder ve taraflara bildirir. Taraflara çıkarılacak davetiyede, davetiyenin tebliğinden itibaren iki haftalık kesin süre içinde tarafların dilekçelerinde gösterdikleri ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları, bu hususları verilen süre içinde yerine getirmezlerse ilgili delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılacakları düzenlemesi yer almaktadır.

Yapılan bu değişiklikten önceki düzenlemeye göre taraflar bu belge mahiyetindeki delillerini sunmamış ve gerekli açıklamaları yapmamışlarsa, ön inceleme duruşmasında kendilerine iki haftalık kesin süre verilebilmekteydi. Değişiklik neticesinde dilekçelerinde ilgili belgeleri sunmayan veya belgelerin getirileceği yer hakkında gerekli açıklamaları yapmayan taraflara verilen süre ön inceleme duruşmasına davet aşamasında, duruşma davetiyesinin tebliğinden itibaren iki haftadır. Başka bir deyişle, yapılan değişiklikle, tarafların dilekçelerinde gösterdikleri ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları için işleyecek sürenin başlangıcı, duruşmaya davet aşamasına çekilmiştir¹⁹. Öğretide, 7251 sayılı Kanun ile 139. maddede yapılan bu değişikliğin delillerin erken toplanmasına hizmet edip yargılamadaki gecikmelerin önüne geçmek bakımından belirli bir disiplin sağladığı, ancak buna karşın bazı delillerin gösterilmesini ön incelemedeki duruma göre değerlendirecek olan tarafın elinden bu imkânın alınmakta olduğu ifade edilmiştir²⁰.

¹⁹ Pekcanitez, s. 3016; Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özkes, Muhammet (2020) "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme", TBB Dergisi, S. 150, s. 272.

²⁰ Pekcanitez/Atalay/Özkes (2020), s. 272.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 140. maddesinin 5. fıkrasında da 2020 yılında 7251 sayılı Kanun'un 14 maddesi ile değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliğe göre, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 139 uyarınca yapılan ihtara rağmen dilekçelerinde gösterdikleri belgeleri sunmayan veya belgelerin getirilmesi için gerekli açıklamayı yapmayan taraf, bu delillere dayanmaktan vazgeçmiş sayılır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yapılan bu değişikliklerin tanık listesinin sunulması zamanı ile bir ilgisi bulunmamaktadır, zira tanık deliline dayanılacağından dilekçede gösterilmiş olması zaten delil gösterilmesi açısından yeterlidir, dolayısıyla bu husus HMK m. 139 kapsamında bir mesele değildir. Buna rağmen, uygulamada ilk derece mahkemelerinin bu değişiklikten yola çıkarak yargılama sürecinin başında ya da ön inceleme davetiyesinin tebliği üzerine taraflardan tanık listelerini vermelerini istedikleri görülmektedir²¹.

B. HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU'NUN TANIK LİSTESİNİN SUNULMASINA DAİR MEVCUT DÜZENLEMESİ

Tanık listesinin sunulmasına dair düzenleme, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 240. maddesinin 2. fıkrasında yer almaktadır. Bu düzenleme uyarınca tanık gösteren taraf, tanık listesini mahkemeye sunmalıdır ve bu liste, tarafın tanık dinletmek istediği vakıa, dinlenilmesi istenen tanıkların adı, soyadı ve dinlenilmesi istenen tanıkların tebliğe elverişli adreslerini içermelidir. Dolayısıyla tanık listesini sunan taraf, bu listede tanık olarak dinletmek istediği kişilerin bilgilerine de yer vermelidir²². Tanık listesinde gösterilmemiş olan kişiler tanık olarak dinlenemez ve ikinci bir tanık listesi de verilemez²³. İkinci tanık listesi verilmesi yasağının amacı, yargılamanın sürüncemede bırakılmasının önüne

²¹ Pekcanitez, s. 3016.

²² Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 482.

²³ Kendiliğinden araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalar ve işlerde ise ikinci tanık listesi verilmesi mümkündür (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 483); "... Resen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda, kural olarak ikinci tanık listesi verilebilir...", HGK, E. 2023/322, K. 2023/421, T. 03.05.2023.

geçmek ve mahkemelerin iş yükünü azaltmaktır²⁴. İkinci tanık listesi verilemeyeceğine dair kural kamu düzenindedir ve ıslah ile dahi ikinci tanık listesinin gösterilmesi mümkün değildir²⁵. Bu husus Yargıtay'ın 2016 yılında verdiği bir İçtihadı Birleştirme Kararı'nda da açıkça ifade edilmiştir²⁶.

Tanık listesi sunulmuş ancak tanıkların adresleri gösterilmemiş veya gösterilen adreste tanık bulunamamışsa, tarafa adres göstermesi için işin niteliğine uygun kesin süre verilir. Bu süre içinde de adres gösterilmemesi ya da gösterilen yeni adresin yanlış olması durumunda ilgili tanığın dinlenilmesinden vazgeçilmiş sayılır (HMK m. 240, f. 3).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 240. maddesinin 3. fıkrasının birinci cümlesinde yer alan *“kesin süre”* ibaresi ile *“Bu süre içinde adres gösterilmez veya gösterilen yeni adres de doğru değilse, bu tanığın dinlenilmesinden vazgeçilmiş sayılır.”* şeklindeki ikinci cümlesinin, Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne 2012 yılında başvuruda bulunulmuştur. Anayasa Mahkemesi, bu başvuru üzerine yaptığı inceleme neticesinde Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 240/f. 3, c. 1'de yer alan *“kesin süre”* ibaresi ile *“Bu süre içinde adres gösterilmez veya gösterilen yeni adres de doğru değilse, bu tanığın dinlenilmesinden vazgeçilmiş sayılır.”* şeklindeki ikinci cümlesinin, Ana-

²⁴ **Pekcanitez**, s. 444, 1889; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 483; **Karamercan, Fatih** (2018) “Medenî Usûl Hukukunda Tanık ve Tanıklık”, Ankara Barosu Dergisi, C. 2018, S. 3, ss. 168. “... Davanın açılması, itirazların ileri sürülmesi, tanıkların ve diğer delillerin bildirilmesi belirli süre koşullarına bağlı kılındığı gibi, ikinci tanık listesi verilememesi, iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı gibi, yargılamanın süratle sonuçlandırılması gayesi ile belirli kıstamlar getirilmiştir...” YHGK, E. 2021/292 K. 2022/1759 T. 15.12.2022 (Lexpera).

²⁵ **Kuru, Baki** (2001) Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C: II, İstanbul, Demir-Demir, s. 2586-2588; **Pekcanitez**, s. 444-445, 1889; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, (2024), s. 415-416; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 483; **Akcan**, s. 159. Tam ıslah yoluyla dava temeli vakıalar değişmiş yahut kısmi ıslah ile yeni vakıalar ileri sürülmüş ise bu yeni vakıalar için yeni tanık listesi verilmesi mümkündür (**Pekcanitez**, s. 1889). Öğretide ayrıca tarafın gösterdiği tanıkları tamamı tanıklık yapmaktan kaçınır ya da tanıklık yapamayacak hâle gelir ise ikinci tanık listesinin verilebilmesinin yerinde olacağı ifade edilmektedir (Kuru (2001), s. 2558; **Pekcanitez**, s. 1890).

²⁶ “... Yine usul işlemi olmakla birlikte ıslahla tanık listesi değiştirilemez ve ikinci bir tanık listesi verilemez...” Y. İBBGK, E. 2015/1, K. 2016/1, T. 06.05.2016 (Lexpera).

yasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla yapılan iptal başvurusunu oybirliğiyle reddetmiştir²⁷. Söz konusu kararın gerekçesinde, Anayasa'nın 141. maddesi uyarınca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğu, iptali istenen hükmün amacının da yargılamanın sürüncemede kalmasını önlemek ve tarafları uzun süren gecikmelere karşı korumak olduğu ve sürenin kesin olması ile gecikmelerin önlenmesinin amaçlandığı, davanın her iki tarafı için de kabul edilen itiraz konusu kuralın makul süre içinde yargılanma ve silahların eşitliği ilkelerine ve bu bağlamda Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırı olmadığı ifadelerine yer verilmiştir.

III. TANIK LİSTESİNİN SUNULMA ZAMANINA DAİR UYGULAMADA YAŞANAN KARIŞIKLIKLAR VE DEĞERLENDİRME

A. GENEL OLARAK

Hukuk yargılamasında sık karşılaşılan problemlerden biri, ilk derece mahkemelerinde tanık listesinin verilme zamanı bakımından yaşanan karışıklıklardır. Uygulamada, ön inceleme aşamasında, hatta bazen yargılama sürecinin başında -dilekçeler teatisi aşamasında- dahi taraflardan tanık listesini sunmalarının istendiği görülmektedir²⁸. Ancak aşağıda detaylı olarak gerekçelerine yer vereceğimiz üzere, bu uygulamanın hukuken yerinde olmadığı kanaatindeyiz.

Öğretide, taraflara tanık listesi sunabilmeleri için tahkikat aşamasında kesin süre verilmesi gerektiği ifade edilmektedir²⁹. Zira, mevcut davada tanıkla ispatın mümkün olup olmadığı ancak ön inceleme sonucuna göre belirlenebilir³⁰. Taraflar arasında çekişmeli olan vakıalar belirlenmeden, o vakıalar için tanık dinlenmesinin mümkün olup olmadığı da belirlenemez³¹. Ayrıca, bir vakıanın ta-

²⁷ AYM E. 2012/69, K. 2012/149, 11.10.2012 (Resmî Gazete'de yayımlanma tarihi: 13.02.2013, sayısı: 28558).

²⁸ Pekcanitez, s. 3016.

²⁹ Pekcanitez, s. 3017.

³⁰ Pekcanitez, 3017; Erdönmez, s. 25; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 521.

³¹ Pekcanitez, s. 3017; Erdönmez, s. 25; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 521. "... Tarafların, dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları "belge" niteliğindeki delillerini sunmaları için

nıkla ispatının mümkün olup olmadığı hususunda takdir yetkisi hâkime ait olup, tarafların tanık deliline dayanmış olup olmaması bu noktada belirleyici değildir³². Dolayısıyla ön inceleme duruşmasına davette ya da tensipte tanık listesinin istenmesi yerinde değildir³³. Basit yargılama usûlüne tâbi davalarda ise ön inceleme ile tahkikatın birlikte yapılacak olması hâlinde, duruma göre tanık listesinin istenmesi mümkündür³⁴. Değerlendirme başlığı altında gerekçelerimizi detaylı olarak arz etmek üzere, öğretilerdeki görüşe katıldığımızı, uygulamada ilk derece mahkemelerinin yargılama sürecinin başında tanık listesi sunmalarını taraflardan istemesinin hukuken yerinde olmadığı görüşünde olduğumuzu burada ifade etmekle yetiniyoruz.

Öğretilerde, ayrıca, tanık listesinin zamanından önce sunulması hâlinde ne olacağı hususu tartışılmıştır. Bu hususta bir görüşe göre, taraflardan biri tanık listesini zamanından önce sunmuşsa, tarafa artık tanık listesi sunması için ayrı bir süre

ön inceleme duruşmasında iki haftalık kesin süre verilmesi yasal olarak mümkün (HMK. madde 140/5) iken, uyuştukları ve ayrıştıkları hususlar henüz belirlenmeden tarafların, ön inceleme duruşmasından önce davanın daha başında (tensiple) “tanık bildirmelerini” beklemek doğru olmadığı gibi, bu yönde tensiple kesin mehil verilse bile, bu hukuki sonuç doğurmaz. Çünkü delil çekişmeli vakıalar için gösterilir (HMK. madde 187/1). Taraflar arasındaki çekişmeli hususlar ise ön inceleme duruşmasında belirlenir (HMK. madde 140/1). Tahkikat tespit edilen çekişmeli hususların çözümü için yürütülür. O halde davalıya tanıklarını göstermesi için süre verilmeli, gösterdiği takdirde, tanıkları savunması çerçevesinde dinlenmeli ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasil olacak sonucu uyarınca karar verilmelidir. Bu yapılmadan eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru bulunmamıştır...), Gereğesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda, mahkemece önceki kararda direnilmiştir (...) Hukuk Genel Kurulundaki görüşmeler sırasında bir kısım üyeler tarafından, delil gösterme ve sunma zamanı ile ilgili Hukuk Muhakemeleri Kanunundan ayrılmayı gerektiren boşanma davalarına özgü bir boşluktan sözedilemeyeceği yönünde görüş bildirilmiş ise de bu görüş çoğunluk tarafından benimsenmemiştir. O halde Özel Daire bozma ilamında ve yukarıdaki belirtilen ilave gerekçelerle Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulması gerekirken önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır...”, YHGK E. 2014/2-33, K. 2016/63, T. 22.01.2016 (Lexpera).

³² Pekcanitez, s. 3017.

³³ Pekcanitez, s. 3017; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayyavaz/Hanağası, s. 482. Tanık listesi sunulması için ön inceleme davetiyesinin tebliği ile kesin süre verilmesi gerektiği yönündeki görüş için bkz. Turan, s. 304 vd.

³⁴ Pekcanitez, s. 3017.

verilmeyecektir³⁵. Öğretideki diğer görüşe göre ise bu durum ilgili tarafın daha sonra ek liste sunmasına engel değildir. Zira tanık listesi sunma süresi hâkimin vereceği süre ile başlar ve aksi görüşün kabulü ispat hakkının ihlâli sonucunu doğurur³⁶. Kanaatimizce, kamu düzeninden olan ikinci tanık listesi sunulması yasağına paralel olarak, tanık listesinin tanık listesi sunmak için gerekli zamandan önce sunulmuş olması hâlinde dahi artık tarafın ikinci bir tanık listesi sunamaması yerinde olacaktır.

B. DEĞERLENDİRME VE KANAATİMİZ

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda 7251 sayılı Kanun'la delillerin sunulması süresinin başlangıcına dair yapılan değişiklik sonrasında, bu değişikliklerin tanık listesinin sunulması zamanı ile bir ilgisi olmamasına rağmen, uygulamada bu değişiklikler sonrasında ilk derece mahkemelerinin yargılama sürecinin başında ya da ön inceleme davetiyesinin tebliği üzerine taraflardan tanık listelerini vermelerini istedikleri görülmektedir³⁷.

İlk olarak ifade etmek gerekir ki, söz konusu düzenleme, belge niteliğindeki delillere ilişkindir. Nitekim 139. maddede açıkça “*tarafların dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları*” ifadesi yer almaktadır. Kanun'un lafzından ilgili düzenlemenin yalnızca sunulacak ya da getirtilecek belgelere dair olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Tanık listesi ise bu kapsamda sunulacak ya da getirtilecek bir belge değildir. Zira belge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 199. maddesi uyarınca “*Uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları*”dır. Dolayısıyla belgelerin sunulması ya da getirilmesi için gerekli açıklamaların yapılmasına dair 139. madde düzenlemesi ile tanık listesi sunulması süresi arasında bir bağlantı yoktur.

³⁵ Pekcanitez, s. 1893; Erdönmez, s. 38.

³⁶ Yılmaz, Ejder (2017) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 2668; Akil, s. 161.

³⁷ Pekcanitez, s. 3016.

Kanaatimizce tanık listesi, tahkikat aşamasında, tanıkların dinlenmesine karar verildiğine sunulmalıdır³⁸. Zira Kanun'da, bu aşamadan evvel tanık listesi sunulması gerektiğine dair bir düzenleme de yer almamaktadır³⁹. Dolayısıyla uygulamada tanık listesinin dilekçeler teatisi aşamasında sunulmasına dair mahkeme tarafından verilen ara kararlar yerinde değildir.

Tanık listesinin dilekçeler teatisi aşamasında sunulmasının gerekmediği hususundaki görüşümüzün gerekçelerini açıklarken öncelikle vurgulamak gerekir ki, tanık listesi, dava ve cevap dilekçesine eklenecek belgeler arasında yer almamaktadır⁴⁰. Ayrıca tanık listesinin verilmesi için tarafların üzerinde anlaşamadıkları hususlar (diğer deyişle tahkikatın konusu) tespit edilmiş olmalıdır. Mahkeme taraflar arasındaki çekişmeli vakıaları ancak tarafların tüm iddia ve savunmalarını beyan etmelerinden sonra tespit edebilir⁴¹. Dolayısıyla bu aşamada tanık listesi sunulması beklenemez⁴². Bu nedenle dilekçeler teatisi aşamasında tanıkların ad-soyad ve adreslerinin bildirilmesi zorunlu olmayıp, yalnızca tanık deliline dayanılması yeterlidir⁴³.

³⁸ **Pekcanitez**, s. 3017; **Özekes**, Muhammet (2015) “HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler” Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, s. 277.

³⁹ **Pekcanitez**, s. 3017.

⁴⁰ **Yılmaz**, s. 1839; **Erdönmez**, s. 25; **Akil**, s. 155.

⁴¹ **Erdönmez**, ss. 25; **Akil**, Tanık Listesi, s. 155.

⁴² “... Davacı ön inceleme duruşmasından önce delil listesini ibraz etmiş, davalı ise cevap süresi geçtikten sonra cevap ve delil listesi sunmuştur, ön inceleme duruşması yapılmış ve anlaşamadıkları hususlar tespit edilmiştir. Davalı tarafından bildirilen tanıklar, süresinde bildirilmediği gerekçesiyle dinlenmesi talebinin reddine karar verilmiştir. Ön inceleme duruşması yapılmadan, tensiple taraflara, dilekçelerinde göstermiş oldukları ve belge niteliğindeki delilleri sunmaları veya buldukları yerlerle ilgili açıklamada bulunmaları için süre verilmesi bu anlamda sonuç doğurmaz. Delil, çekişmeli vakıaların ispatı için gösterilir. Ön inceleme duruşması yapılmadan, tarafların üzerinde anlaşmadıkları hususlar belirlenmeden, tarafların tanık listesi vermeleri de beklenemez. Süresinde cevap ve delil bildirmeyen davalının, davacının dava dilekçesinde dayandığı vakıaları inkâr etmiş olacağına göre, ön inceleme duruşmasından önce bildirdiği tanıkların da bu doğrultuda dinlenmesi gerekir...”, Y. 2. HD. E. 2013/16048, K. 2013/29319, T. 11.12.2013 (Lexpera).

⁴³ **Akil**, s. 155.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus da tanıkların ancak tanıkla ispatı mümkün olan hâllerde dinlenebileceğidir. Uyuşmazlık konusunun tanıkla ispatının mümkün olup olmadığına dair değerlendirmeyi yapacak kişi de hâkimdir⁴⁴. Hâkim de bu değerlendirmeyi ancak ön inceleme duruşması tamamlandıktan sonra, tahkiyat aşamasında yapabilecektir⁴⁵. Dolayısıyla bu aşama tamamlanmadan önce taraflardan tanık listelerini sunmalarını beklemek hukuken yerinde değildir⁴⁶.

Yargıtay kararları da tensiple ya da ön inceleme aşamasında taraflar arasındaki uyuşmazlık tespit edilmeden tanıkların isim ve adreslerinin bildirilmesi için kesin süre verilemeyeceği yönündedir.

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 2013 yılında vermiş olduğu bir kararında, ön inceleme duruşması yapılmadan ve tarafların üzerinde anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususlar belirlenmeden, tarafların tanık listesi vermeleri de beklenemeyeceği ifadelerine yer vermiştir. Yine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 2017 yılında vermiş olduğu bir kararında, ön inceleme duruşmasından önce davanın daha başında (tensiple) tanıkların isimlerinin ve adreslerinin bildirilmesinin beklenemeyeceği, mahkemenin buna aykırı davranmasının hukuki dinlenilme hakkını zedeleyeceği ifadelerine yer vermiştir⁴⁷.

⁴⁴ Pekcanitez, s. 3016-3017; Gündoğdu, s. 313.

⁴⁵ Pekcanitez, s. 3016-3017; Özekes, s. 277.

⁴⁶ Pekcanitez, s. 3016-3017.

⁴⁷ “... Öte yandan, ön inceleme duruşması taraflar arasındaki uyuşmazlıkları tespit etmek için yapılmaktadır. Ön inceleme duruşması yapılmadan, taraflar arasındaki uyuşmazlık usulünce tespit edilmeden önce taraflara tanık isim ve adreslerini bildirmesi için kesin süre verilemez. Tarafların uyuştukları ve ayrıştıkları hususlar henüz belirlenmeden taraflardan, ön inceleme duruşmasından önce davanın daha başında (tensiple) tanık isim ve adreslerini bildirmeleri beklenemez. Mahkemece buna aykırı davranılması da 6100 sayılı HMK'nın 27. maddesinde belirtilen hukuki dinlenilme hakkını zedeler. (...) Dava konusu olayda iş akdinin sonlanmasına neden olan iş sözleşmesinin sona ermesinin sonuçlarına ilişkin sulh protokolünün irade fesadı ile imzalatıldığı iddiasının tanık deliliyle ispatlanabilir nitelikte olduğu ve davacının dava dilekçesinde tanık deliline dayandığını bildirmesi karşısında davacı vekilinin mazeret dilekçesi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmeden, davacıya tanık listesini sunması için süre verilmeden ve bildireceği tanıklar dinlenmeden davanın esası hakkında hüküm kurulması hukuki dinlenilme hakkının ihlali niteliğinde olup bozma nedenidir...”, Y. 9. HD., E. 2016/19113 K. 2017/13214 T. 13.09.2017, (Lexpera).

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararları da tanık listesi sunulmasının dilekçeler teatisi aşamasında beklenmesinin yerinde olmadığı yönündedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2021 yılında verdiği bir kararında tanık deliline dilekçeler teatisi aşamasında dayanılmasının yeterli olduğu, tanık listesinin sonraki aşamalarda sunulmasının mümkün olduğu ifadelerine yer vermiştir⁴⁸. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2022 yılında verdiği bir kararında da hâkimin ön incelemede tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tespit etmesinden sonra, hangi konulara ilişkin ve hangi vakıyı ispat için hangi tanığı delil olarak bildirebileceğini belirleyebileceği ifadelerine yer vermiştir⁴⁹.

Sonuç olarak, taraflardan ancak mahkeme tarafından ilgili uyuşmazlığın tanıklarla ispatının mümkün olduğunun tespit edilmesinden ve tanık dinlenilmesine karar verilmesinden sonra tanık listelerini sunmaları beklenebilir. Bu da tahki-

⁴⁸ “... dilekçelerin teatisi aşamasında sadece tanık deliline dayanılmış olunması yeterli olup tanık listesinin sonraki aşamalarda da sunulması mümkündür. Tanık deliline dayanılması durumunda, tanıkların hangi vakıya veya hangi hususta dinletileceği HMK’nın 194. maddesinde düzenlenen somutlaştırma yükü açısından ayrıca belirtilmelidir...(…) Bunun yanında her ne kadar 18.07.2013 tarihli duruşmada, davalı tarafından tanık listesinde bildirilen tanık hazır edilmesine rağmen tahkikat aşaması başlamadan önce usulüne uygun tanık listesi verilmediğinden bahisle davalının tanık dinletme talebinin reddine karar verilmiş ise de; yukarıda detaylı olarak belirtilen emredici usul hükümleri çerçevesinde, tanık listesine dayanan davalı taraf bakımından yargılamanın herhangi bir aşamasında tanık listesinin sunumuna dair usulüne uygun olarak kesin süre verilmediği gibi HMK’nın 243. maddesine aykırı şekilde, 04.06.2013 havale tarihli dilekçeyle bildirilen tanığın dinlenmesi için duruşma günü de tayin edilmemiştir...”, YHGK., E. 2017/2626, K. 2021/814, T. 22.06.2021 (Lexpera).

⁴⁹ “... HMK’nın 240. maddesinde tanık deliline dayanan tarafın tanık listesini sunması gerektiği belirtilmiş ise de tanık listesinin verilmesi gereken aşama açık olarak düzenlenmemiştir. (...) dava dilekçesinde ve cevap dilekçesinde soyut olarak tanık deliline dayanan taraf, ön incelemede hâkimin tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tespit etmesinden sonra, hangi konulara ilişkin ve hangi vakıyı ispat için hangi tanığı delil olarak bildirebileceğini belirleyebilir. Bu itibarla, mahkemece dava dilekçesinde hangi vakıyı ispat için tanık deliline dayandığını belirten davacı vekilinin tanıklarının dinlenilmesi gerekirken tanık dinletme talebinin reddine karar verilmesi, hukukî dinlenme hakkının ve bu hakkın alt unsurları olan “iddia ve savunma hakkı” ile “açıklama ve ispat hakkı”nın ihlâli niteliğinde olup adil yargılanma hakkı ile bağdaşmamaktadır...”, YHGK., E. 2020/605, K. 2022/264, T. 08.03.2022 (Lexpera).

kat aşamasında mümkün olabilecektir⁵⁰. Dolayısıyla ancak basit yargılama usûlüne tâbi bir uyuşmazlıkta tahkikat ön inceleme ile birlikte yapılacaksa, ön inceleme ile tahkikatın birleştirildiği duruşmada tanık listesi istenmesi mümkündür⁵¹.

IV. DURUŞMADA HAZIR BULUNDURULAN TANIKLARIN DİNLENMESİ

Tanık listesine dair bir diğer düzenleme Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 243. maddesinin 1. fıkrasında yer almaktadır. Buna göre, tanık listesi için kesin süre verildiği ve dinlenme gününün belirlendiği hâllerde, taraf liste vermese dahi, o duruşmada hazır bulundurduğu tanıklar dinlenir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 243/f. 1 dışında, tanıklar hazır bulundurulsa dahi dinlenmemelidir. Zira aksinin kabulü, pratik düşüncelerle kural ihlallerinin meşru sayılmasına yol açacaktır⁵².

Öğretide bir görüşe göre HMK m. 243 hükmüne göre tanık dinletilebilmesi için önceden hiç tanık listesi verilmemiş olması gerekir⁵³. Bu görüşe göre, mahkemeden hem tanık listesinde yer verilen hem de duruşmada hazır bulundurulan tanıkların dinlenilmesi istenemez⁵⁴. Diğer görüşe göre ise tanık listesi verilmiş olsun ya da olmasın hazır bulundurulan tanıklar duruşmada dinlenebilir. Başka bir ifadeyle, bu görüşe göre tanık listesi verilmiş olup olmamasının bu madde kapsamında tanıkların dinlenmesi bakımından bir önemi yoktur⁵⁵. Kanaatimizce, Kanun'da bu hususta bir ayrıma yer verilmediğinden dolayı, tanık listesi vermiş olsun ya da olmasın tarafın tanık listesi verilmesi için kesin süre verildiği ve duruşma günü belirlendiği hâllerde duruşma gününde tanığı hazır bulundurması durumunda, o tanık dinlenebilmelidir. Zira Kanun'da m. 243 hükmüne göre tanık dinlenebilmesinin şartları olarak yalnızca tanık listesi için

⁵⁰ Pekcanitez, s. 3016-3017; Özekes, s. 277.

⁵¹ Pekcanitez, s. 3017.

⁵² Pekcanitez, s. 1891.

⁵³ Akil, s. 169.

⁵⁴ Akil, s. 169.

⁵⁵ Budak/Karaaslan, 301.

kesin süre verilmesi, dinlenme gününün belirlenmesi ve o günde tarafın tanığı ya da tanıkları hazır bulundurması sayılmıştır. Ancak her halükârda dilekçeler teatisi aşamasında tanık deliline dayanmayan tarafın HMK m. 243 hükmüne dayanarak tanık dinletebilmesi mümkün olmayacaktır⁵⁶. Daha önce hiç tanık listesi vermeyen taraf duruşmada hazır bulundurmak suretiyle tanıklarının dinletmişse, artık ikinci tanık listesi verme yasağı bu taraf bakımından da geçerli olmalıdır⁵⁷.

SONUÇ

Tanık delili, hukuk yargılamasında tarafların en sık başvurduğu delillerdendir. Tanık gösteren taraf, tanık listesini mahkemeye sunmalıdır. Bu liste, tarafın tanık dinletmek istediği vakıa, dinlenilmesi istenen tanıkların adı, soyadı ve dinlenilmesi istenen tanıkların tebliğ elverişli adreslerini içermelidir. Tanık listesinde gösterilmemiş olan kişiler tanık olarak dinlenemez ve ikinci bir tanık listesi de verilemez. Tanık listesinin mutlaka ayrı bir liste hâlinde mahkemeye sunulmasına gerek olmayıp, tarafların dilekçeler teatisi aşamasında verdikleri dilekçelerde de tanık listesine yer verilebilir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda 7251 sayılı Kanun'la delillerin sunulması süresinin başlangıcına dair yapılan değişiklik sonrasında, bu değişikliklerin tanık listesinin sunulması zamanı ile bir ilgisi olmamasına rağmen, uygulamada bu değişiklikler neticesinde ilk derece mahkemelerinin bu değişiklikten yola çıkarak yargılama sürecinin başında ya da ön inceleme davetiyesinin tebliği üzerine taraflardan tanık listelerini vermelerini istedikleri görülmektedir. Söz konusu düzenleme, belge niteliğindeki delillere

⁵⁶ “... Madde metninden de anlaşılacağı üzere tanık deliline dayanan tarafça sunulmamış olan tanık listesi için kesin süre verilmesi gerekmektedir. Bu süreye ve tanığın dinlenileceği günün belirlenmiş olmasına rağmen tanık listesi sunmayan ancak tanık deliline dayanan tarafın hazır bulundurduğu tanığın dinlenilmesi zorunludur. Ancak bu durum, dilekçelerin teatisi aşamasında tanık deliline dayanmayan tarafın duruşma sırasında hazır bulundurduğu tanığın dinlenebileceği anlamına gelmez. Bu kapsamda ve HMK'nın 31. maddesinde düzenlenen hâkimin davayı aydınlatma ödevi gereği mahkemece tanık deliline dayanan taraflara tanık listesini sunmak üzere usulüne uygun kesin süre verilmesi gerekmektedir...”.

⁵⁷ **Kuru** (2001), s. 2590; **Akil**, s. 169.

ilişkindir. Nitekim 139. maddede açıkça “ *tarafların dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları*” ifadesi yer almaktadır. Kanun’un lafzından ilgili madde düzenlemesinin yalnızca sunulacak ya da getirtilecek belgelere dair olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Tanık listesi ise bu kapsamda sunulacak ya da getirtilecek bir belge değildir.

Kanaatimizce tanık listesi, tahkikat aşamasında, tanıkların dinlenmesine karar verildiğine sunulmalıdır. Zira taraflardan ancak mahkeme tarafından ilgili uyuşmazlığın tanıkla ispatının mümkün olduğunun tespit edilmesinden ve tanık dinlenilmesine karar verilmesinden sonra tanık listelerini sunmaları beklenebilir. Bu da tahkikat aşamasında mümkün olabilecektir⁵⁸. Dolayısıyla ancak basit yargılama usûlüne tâbi bir uyuşmazlıkta tahkikat ön inceleme ile birlikte yapılacaksa ön inceleme ile tahkikatın birleştirildiği duruşmada tanık listesi istenmesi mümkündür.

⁵⁸ Pekcanitez, s. 3016-3017.

KAYNAKÇA

- Akcan, Recep** (2012) “Tanıklardan Bir Kısmının Dinlenilmesi ile Karar Verilmesi”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 2, ss. 149-164.
- Akil, Cenk** (2020) “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukukunda Tanık Listesi”, TBB Dergisi, S. 149, ss. 153-185.
- Akkan, Mine** (2015) “Medenî Usûl Hukukunda Tanığa Soru Kâğıdı Gönderilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, ss. 555-609.
- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel** (2023), Medenî Usul Hukuku, 9. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin** (2023) Medenî Usûl Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.
- Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol** (2023) Medenî Usul Hukuku, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Direnisa, Efe** (2021) Medenî Yargılamada Ön İnceleme Aşaması, On İki Levha Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Erdönmez, Güray** (2013) “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı”, İstanbul Barosu Dergisi, S. 5, ss. 15-53.
- Ertarhan, Mesut** (2005) Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Gündoğdu, Süleyman Burak** (2021) Medeni Yargıda Usul Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi’nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Köroğlu, Anıl/Tahiroğlu, Fatih** (2020) “Medeni Usul Hukukunda Tanık Delilinden Vazgeçme”, TAÜHFD, S. 2 (1), ss. 221-248.
- Karamercan, Fatih** (2018) “Medenî Usûl Hukukunda Tanık ve Tanıklık”, Ankara Barosu Dergisi, C. 2018, S. 3, ss. 151-191.
- Kuru, Baki** (2001) Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C: II, İstanbul, Demir-Demir.
- Kuru, Baki** (2020) Medeni Usul Hukuku El Kitabı, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.
- Özekes, Muhammet** (2015) “HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler” Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, ss. 263-300.

- Öztek, Selçuk** (2008) “Tanık, Bilirkişi İncelemesi, Keşif ve Uzman Görüşü” Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın Getirdiği Yenilikler ve Bu Yeniliklerin Değerlendirilmesi, İstanbul Barosu Yayınları, ss. 179-187.
- Pekcanitez, Hakan** (2017) Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, C: III, 15. Baskı, İstanbul, On İki Levha.
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet** (2020) “Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme”, TBB Dergisi, S. 150, ss. 247-299.
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet** (2024) Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, 12. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Rauscher, Thomas/Krüger, Wolfgang** (2022) Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, 6. Auflage, München, Verlag C.H.Beck.
- Saenger, Ingo** (2023) Zivilprozessordnung, 10. Auflage, Baden-Baden, Nomos Verlag.
- Tanrıver, Süha** (2020) Medenî Usûl Hukuku Cilt I, 3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Tutumlu, Mehmet Akif** (2018) “Tanığın Dinlenilmesinden Vazgeçme Karşı Tarafın İznine Bağlı Mıdır?” Terazi Hukuk Dergisi, S. 146, ss. 140-145.
- Turan, Mehmet** (2022) “Tanık Listesi Sunulması” TAAD, S. 49, ss. 289-322.
- Wolf, Christian/Zeibig, Nicola** (2015) Evidence in Civil Law-Germany, Maribor, Lex Localis.
- Yılmaz, Ejder** (2017) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.